

Effecten op beschermde soorten Nimmer Dor, Laag Soeren

Natuuronderzoek in het kader van
de Flora- en faunawet

D. Emond
T.J. Boudewijn

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Effecten op beschermde soorten Nimmer Dor, Laag Soeren

Natuuronderzoek in het kader van de Flora- en faunawet

D. Emond
T.J. Boudewijn

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

opdrachtgever: Gemeente Rheden

19 juli 2013
rapport nr. 13-115

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 13-115
Datum uitgave: 19 juli 2013
Titel: Effecten op beschermde soorten Nimmer Dor, Laag Soeren
Subtitel: Natuuronderzoek in het kader van de Flora- en faunawet
Samenstellers: drs. D. Emond
drs. T.J. Boudewijn
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 44
Project nr.: 13-476
Projectleider: drs. T.J. Boudewijn
Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Rheden
Postbus 9110, 6994 ZJ De Steeg
Referenties opdrachtgever: email d.d. 20-4-2011 D. van Pijkeren/email d.d. 4-12-2012 T. Portegijs
Akkoord voor uitgave: ir. G.F.J. Smit
Teamleider

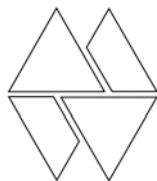
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Rheden

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

De gemeente Rheden is voornemens om woningbouw te realiseren op de locatie Nimmer Dor te Laag Soeren. Deze ingreep kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren.

De gemeente Rheden heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om de effecten op beschermde soorten in beeld te brengen en aan te geven op welke wijze eventueel optredende negatieve effecten kunnen worden beperkt.

Dit rapport kan worden gebruikt als onderbouwing van een ontheffingsaanvraag op grond van de Flora- en faunawet.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

D. Emond	veldwerk 2011, rapportage, fotografie
D.B. Kruijt	veldwerk 2013
T.J. Boudewijn	projectleiding, rapportage

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit de gemeente Rheden werd de opdracht begeleid door D. van Pijkeren, H. van der Burgt en T. Portegijs. Wij danken hen voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Aanpak natuuronderzoek Flora- en faunawet.....	7
1.3 Functionele leefomgeving steenuilen	8
2 Ingrep en plangebied.....	9
2.1 De ingrep	9
2.2. Het plangebied	10
3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren	13
3.1 Bronnenonderzoek.....	13
3.2 Methodiek veldonderzoek.....	13
3.3 Resultaten.....	14
3.3.1 Planten	14
3.3.2 Ongewervelden	15
3.3.3 Vissen.....	15
3.3.4 Amfibieën	15
3.3.5 Reptielen	15
3.3.6 Grondgebonden zoogdieren.....	15
3.3.7 Vleermuizen.....	16
3.3.8 Vogels	17
4 Effecten op beschermde flora en fauna	23
4.1 Flora	23
4.2 Ongewervelden	24
4.3 Vissen	24
4.4 Amfibieën.....	24
4.5 Reptielen.....	24
4.6 Grondgebonden zoogdieren	24
4.7 Vleermuizen.....	25
4.8 Vogels	26
5 Behoud functioneel leefgebied steenuil.....	27
5.1 Inleiding.....	27
5.2 Huidige situatie Nimmer Dor.....	27

5.3	Situaties elders.....	28
5.4	Afweging.....	33
6	Conclusies en aanbevelingen.....	35
6.1	Conclusies.....	35
6.2	Aanbevelingen	36
7	Literatuur	39
Bijlage 1	Wettelijk kader	41

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De gemeente Rheden is voornemens om in het plangebied Nimmer Dor te Laag-Soeren woningbouw te realiseren. De plannen hiervoor zijn medio de jaren '90 van de vorige eeuw gestart en door diverse redenen vertraagd. De voorgenomen ingreep kan effecten hebben op soorten planten en dieren die worden beschermd door de Flora- en faunawet (Ffwet).

In dit rapport wordt verslag gedaan van bronnen- en veldonderzoek, bepaling van de effecten op beschermde soorten planten en dieren (Ffwet) en mogelijkheden voor mitigatie van de effecten. Een toetsing aan de Natuurbeschermingswet en de Ecologische Hoofdstructuur maakt geen onderdeel uit van dit rapport.

Het doel is zo veel mogelijk informatie te verzamelen om te bepalen of voor de ingreep een ontheffing nodig is en zo ja onder welke voorwaarden die kan worden verkregen.

Dit rapport is opgesteld om de laatste stand van zaken ten aanzien van het voorkomen van beschermde natuurwaarden op of bij Nimmer Dor weer te geven ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure voor dit gebied. Zo zijn resultaten van de steenuilinventarisatie rond Nimmer Dor uit voorjaar 2013 in dit rapport opgenomen.

1.2 Aanpak natuuronderzoek Flora- en faunawet

Bij de uitvoering van ingreep zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie bijlage 1).

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingreep op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van de ingreep.
- Welke effecten op beschermde soorten heeft de ingreep?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten?

Deze rapportage kan dienst doen bij de onderbouwing van de ontheffingsaanvraag ex art. 75 Ffwet. De beoordeling van het voorkomen van en effecten op beschermde soorten, exclusief de steenuil, is opgesteld op basis van in 2011 en 2013 uitgevoerd veldwerk, de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen. Van de steenuil zijn in 2008, 2010, 2011 en 2013 de territoria in Nimmer Dor en directe omgeving geïnventariseerd.

De toetsing is een bepaling en beoordeling van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de te verwachten effecten van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten.

Foto 1 Impressie van het plangebied (mei, 2011).

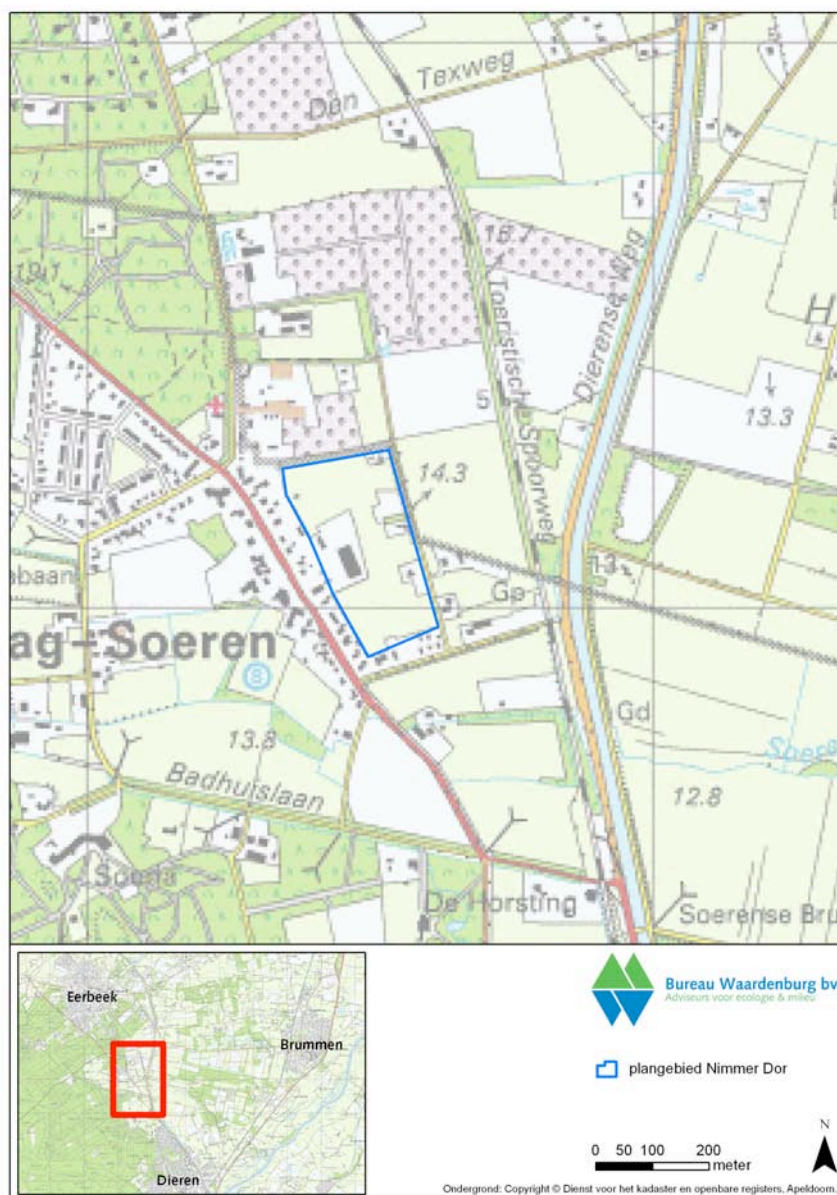
1.3 Functionele leefomgeving steenuilen

De huidige en toekomstige situatie voor de steenuilen bij Nimmer Dor wordt kort beschreven. Vervolgens wordt de situatie beschreven van enkele steenuilparen die elders in een vergelijkbare situatie een territorium hebben (hoofdstuk 5).

2 Ingreep en plangebied

2.1 De ingreep

De ingreep bestaat uit het realiseren van 'een goed opgezette, leefbare nieuwbouwwijk met voldoende groen, die aansluit bij het huidige karakter van Laag-Soeren' (website gemeente Rheden). De ligging van het plangebied is globaal aangegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1 *Overzicht globale ligging plangebied (zwarte lijn). De bestaande bebouwing binnen de zwarte lijn vormt geen onderdeel van het plangebied (zie detailoverzicht figuur 2.2).*

Het gaat om betaalbare huurwoningen, goedkope koopwoningen, middel dure koopwoningen en duurdere koopwoningen. Daarnaast is er voldoende groene ruimte in het plan voor onder meer spelen en waterberging. In een gezamenlijk proces met de buurtbewoners is gewerkt aan een inrichtingsschets.

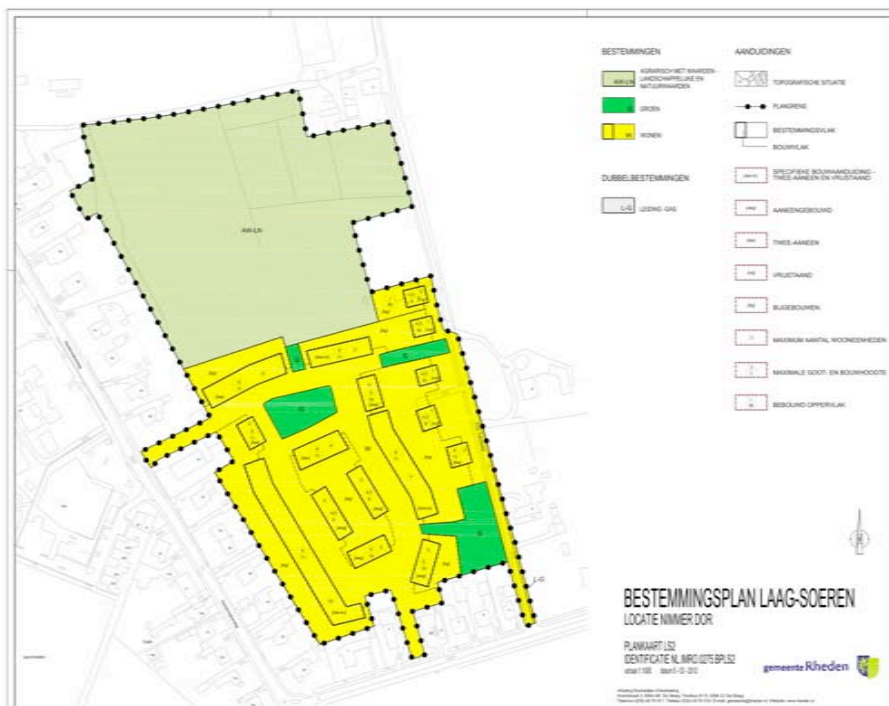
Voor de effectenbeoordeling is uitgegaan van de volgende werkzaamheden in het zuidelijke deel van het plangebied:

- verwijderen aanwezige begroeiing en overig groen;
- uitvoeren van graafwerkzaamheden ten behoeve van kabels en leidingen, fundering en wegen;
- bouwen van woningen en inrichten van de buitenruimte tot woonwijk.

Deze ingreep kan omschreven worden als ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Gebruik van een door de minister goedgekeurde gedragscode voor de betreffende ingreep is niet aan de orde. Voor het uitvoeren van de ingreep geldt een vrijstelling van soorten in tabel 1 (zie bijlage 1).

2.2. Het plangebied

Laag-Soeren ligt aan de rand van de Veluwe met ten noorden, westen en zuiden van het dorp grote bospercelen, afgewisseld met open gebieden. Richting het oosten is het gebied geheel open en in gebruik voor agrarische doeleinden. Het Apeldoornse Kanaal en de Dierense weg vormen een scherpe begrenzing aan de oostkant. Langs de weg loopt het toeristische spoorlijntje van Dieren naar Eerbeek.

Figuur 2.2. Detailoverzicht plangebied (Concept bestemmingsplankaart; bron: gemeente Rheden).

De woningbouwlocatie ligt aan de oostkant van het dorp Laag-Soeren en wordt begrensd door de Professor Talmaweg, Van Zwietenlaan, Harderwijkerweg en een onverhard pad aan de noordzijde. Het gebied is relatief open met aan de randen de bebouwing van de Harderwijkerweg of los staande bebouwing langs de Professor Talmaweg en de Van Zwietenlaan. Het plangebied bestaat uit een voormalige manege met grasland en percelen die werden gebruikt als paardenweide. In de huidige situatie wordt sinds 2011 het zuidelijke deel van het plangebied regelmatig geploegd. Het noordelijke deel bestaat uit grasland met algemene soorten als rode klaver, boerenwormkruid, gewone paardenbloem, smalle weegbree, ridderzuring en scherpe boterbloem. Slechts een enkel perceel wordt nog begraasd met paarden.

Op de perceelgrenzen tussen de oostelijke en westelijke terreinen staan (de restanten) van een houtwal met zomereik, Amerikaanse vogelkers en berk. Aan de westzijde groeien daarnaast nog enkele berken en een bosje bremstruiken rondom de voormalige manege. Naast enkele droogvallende greppels is in het plangebied geen open water aanwezig. In de greppels en bermen zijn fluitenkruid en grote brandnetel de dominante soorten.

3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren

3.1 Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Het betreft de volgende rapporten:

Ecogroen advies, 2006. Natuurtoets realisatie woonwijk, Laag Soeren. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet. Conceptversie 15 september 2006. Projectcode 06199, Zwolle.

Grontmij, 2005. Natuurtoets Nimmer Dor, Laag Soeren. Toetsing van de plannen aan de wet- en regelgeving voor natuur. Concept 13 juli. Grontmij Nederland bv, Arnhem.

Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen zijn online beschikbare bronnen geraadpleegd, waaronder de NDFF. De lijst van beschermde soorten en de verspreiding daarvan is aangevuld op grond van recente onderzoeksrapporten en kennis aanwezig bij de uitvoerders van het onderzoek. Een volledige lijst van bronnen is te vinden in de literatuurlijst achterin dit rapport.

3.2 Methodiek veldonderzoek

Het bronnenonderzoek heeft geleid tot een lijst van in het veld te onderzoeken soorten planten en dieren. Naast de beschermde soorten zijn ook soorten van Rode lijsten meegenomen, omdat deze indicatief zijn voor natuurwaarden en tevens extra aandacht behoeven in het kader van de zorgplicht (art. 2 Ffwet).

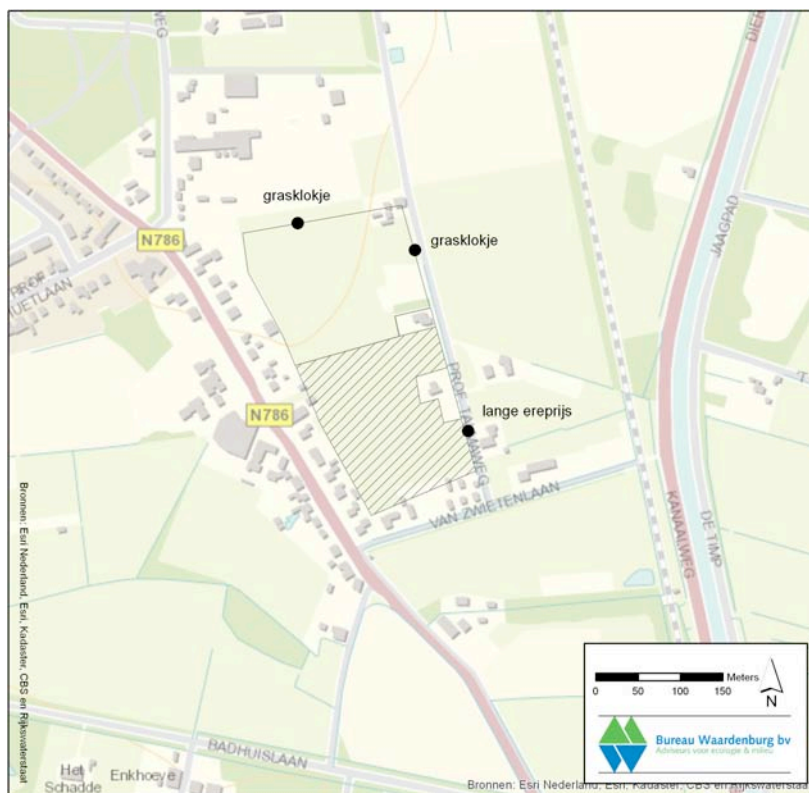
Het plangebied is op 11 mei 2011 en op 5 juli 2013 bezocht. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten. Daarnaast is gebruik gemaakt van losse waarnemingen tijdens de steenuilinventarisatie, die parallel aan de *quick scan* in opdracht van de gemeente Rheden in 2008, 2010, 2011 en 2013 is uitgevoerd. Voor de methodiek van de steenuilinventarisatie wordt verwezen naar Boudewijn & Emond (2008, 2010), Boudewijn & Beuker (2011) en Beuker (2013).

3.3 Resultaten

3.3.1 Planten

Tijdens het veldbezoek in 2013 is de soort lange ereprijs vastgesteld in de berm van de Professor Talmaweg (figuur 3.1). Deze soort is opgenomen in Tabel 2¹ overige beschermde soorten (zie bijlage 1). Verder zijn geen overige beschermde of strikter beschermde vaatplanten (Tabel 2 en 3) aangetroffen. In de greppel/berm van de Professor Talmaweg zijn in 2011 meerdere exemplaren van de gewone vogelmelk gevonden (soort van Tabel 1). Het grasklokje (aangetroffen in 2006 en tevens een soort van Tabel 1) is in 2011 niet vastgesteld maar wel in 2013 op twee locaties in het noordelijke deel. Omdat het veldbezoek is uitgevoerd in een periode dat de meeste soorten bloeiend of in ieder geval vegetatief herkend kunnen worden, kan de aanwezigheid van overige beschermde en strikter beschermde soorten (Tabel 2 of 3) worden uitgesloten.

De lange ereprijs is een soort uit het rivierengebied, waarvan het voorkomen op andere plaatsen steeds aan verwildering vanuit tuinen is toe te schrijven (Weeda *et al.* 1988).

Figuur 3.1 Groeiplaatsen van lange ereprijs en grasklokje in juli 2013.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. Bij toepassing van de Flora- en faunawet worden conform de AmvB art. 75 vier beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor vogels en soorten van 'Tabel 2 of 3' geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. (Zie Bijlage 1 Wettelijk kader) In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen

3.3.2 Ongewervelden

Uit de regio is het voorkomen van de strikt beschermde soorten heideblauwtje en vliegend hert (Tabel 3) bekend. Het heideblauwtje komt voor op droge/vochtige heideterreinen, welke in en direct rond het plangebied niet aanwezig zijn. Het vliegend hert vindt zijn biotoop in oude eikenbossen, waar de stobben worden gebruikt voor de voortplanting. Ook dit biotoop ontbreekt in het plangebied.

De aanwezigheid van beschermde ongewervelden in het plangebied kan worden uitgesloten.

3.3.3 Vissen

In het plangebied is geen open water aanwezig waardoor aanwezigheid van vis kan worden uitgesloten.

3.3.4 Amfibieën

Door het ontbreken van open water in en direct grenzend aan het plangebied kunnen strikt beschermde soorten als kamsalamander en poelkikker worden uitgesloten. Soorten die minder eisen stellen aan hun leefomgeving en op een ruime afstand van voortplantingswateren kunnen worden aangetroffen zijn in zeer lage dichtheden te verwachten. Ook tuinvijvers worden door deze soorten gebruikt. Het betreft hier soorten als gewone pad of bastaardkikker, beide soorten van Tabel 1. Gezien de te verwachten, zeer lage aantallen is de betekenis van het plangebied voor deze soorten verwaarloosbaar.

3.3.5 Reptielen

Uit de directe omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde reptielen bekend. Daarnaast ontbreekt geschikt biotoop in de vorm van vochtige of droge heideterreinen en ondiepe waterpartijen waardoor soorten als ringslang, zandhagedis en levendbarende hagedis kunnen worden uitgesloten.

3.3.6 Grondgebonden zoogdieren

Uit de regio zijn de strikt beschermde soorten boommarter en das (Tabel 3) en de beschermde soorten wild zwijn, edelhert, steenmarter en eekhoorn (Tabel 2) bekend. Hiervan bevinden het wild zwijn en het edelhert zich binnen de zogenaamde wildbeheerseenheden en hebben in principe geen toegang tot het plangebied. Dassen komen in relatief hoge dichtheden voor op en langs de Veluwe. Hierbij vormen de graslanden aantrekkelijke foerageergebieden voor de dassen die hun burcht hebben gegraven op de hogere delen, op de overgang van bos naar rivier. Tijdens het veldbezoek zijn geen burchten of sporen (prenten, haren, uitwerpselen) van dassen gevonden. Het plangebied, en dan met name de omgeploegde akkers maar ook de sterk verruigde graslanden, vormen geen optimaal foerageergebied doordat voedsel (regenwormen, slakken etc.) hier nauwelijks te vinden is. Optimaal foerageergebied

wordt gevormd door (bemeste) graslanden, van elkaar gescheiden door houtwallen en andere landschapselementen. Daarnaast is de ligging van het plangebied binnen de bebouwde kom niet optimaal door de aanwezigheid van onder andere honden. Gezien de ligging van een dassenburcht in de omgeving (bron: IVN) is incidentele aanwezigheid van een foeragerend exemplaar weliswaar niet uit te sluiten maar van een functionele betekenis voor de das is geen sprake.

Voor de boommarter is de aanwezigheid van (oud) bos met boomholtes en voldoende voedsel (o.a. muizen) een belangrijke voorwaarde voor de geschiktheid van een gebied. Het noordelijke plangebied voldoet hier slechts ten dele. Het gebied biedt door de verruigde graslanden een hoge muizendichtheid, maar is verder als habitat minder geschikt. Gezien de beperkte afstand tussen het plangebied en geschikt leefgebied (boscomplex) in de omgeving kan de incidentele aanwezigheid van een enkel exemplaar niet worden uitgesloten (zie ook waarneming.nl met een waarneming op camping de Jutberg). Het plangebied vervult echter geen functionele betekenis voor deze soort door het ontbreken van verblijfplaatsen en het aanbod aan geschikt foerageergebied elders in de omgeving.

De steenmarter heeft zich volledig aangepast aan de stedelijke omgeving, maar komt in tegenstelling tot het oostelijke deel van Gelderland, nog maar incidenteel voor in de omgeving van het plangebied. Het territorium van de steenmarter bedraagt 80 – 700 ha (www.zoogdiervereniging.nl/), zodat het plangebied hooguit een klein onderdeel van het leefgebied vormt. Het zuidelijke deel van het plangebied is weinig geschikt voor deze soort, terwijl het noordelijke deel intact blijft. Deze soort wordt niet door de ingreep beïnvloed. De laatste strikt beschermde soort, die bekend is uit de omgeving, is de eekhoorn. Deze soort komt voor in bossen, landgoederen en stadsparken. Tijdens het veldbezoek zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen, waardoor geconcludeerd kan worden dat het plangebied van geen functionele betekenis is.

Geconcludeerd kan worden dat het plangebied van geen of zeer geringe betekenis is voor beschermde soorten grondgebonden zoogdieren van Tabel 2 en 3. Wel komen soorten van Tabel 1 in het plangebied voor, zo zijn sporen van mol en ree aangetroffen. Andere soorten van Tabel 1, die op basis van terreinkenmerken worden verwacht zijn: konijn, egel, bosmuis, veldmuis en huisspitsmuis.

3.3.7 Vleermuizen

Het plangebied vormt geschikt foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Vleermuizen zijn strikt beschermd (Tabel 3). De omliggende gebouwen bieden mogelijkheden voor verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Voor de rosse vleermuis ontbreken potentiële verblijfplaatsen in de vorm van boomholten. Tijdens een inventarisatie in 2006 zijn in en rond het plangebied geen verblijfplaatsen aangetroffen (Ecogroen, 2006). Wel zijn foeragerende exemplaren van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis binnen het plangebied aangetroffen. Ecogroen (2006) geeft aan dat het gebied door de beperkte structuurvariatie niet zeer aantrekkelijk is voor vleermuizen.

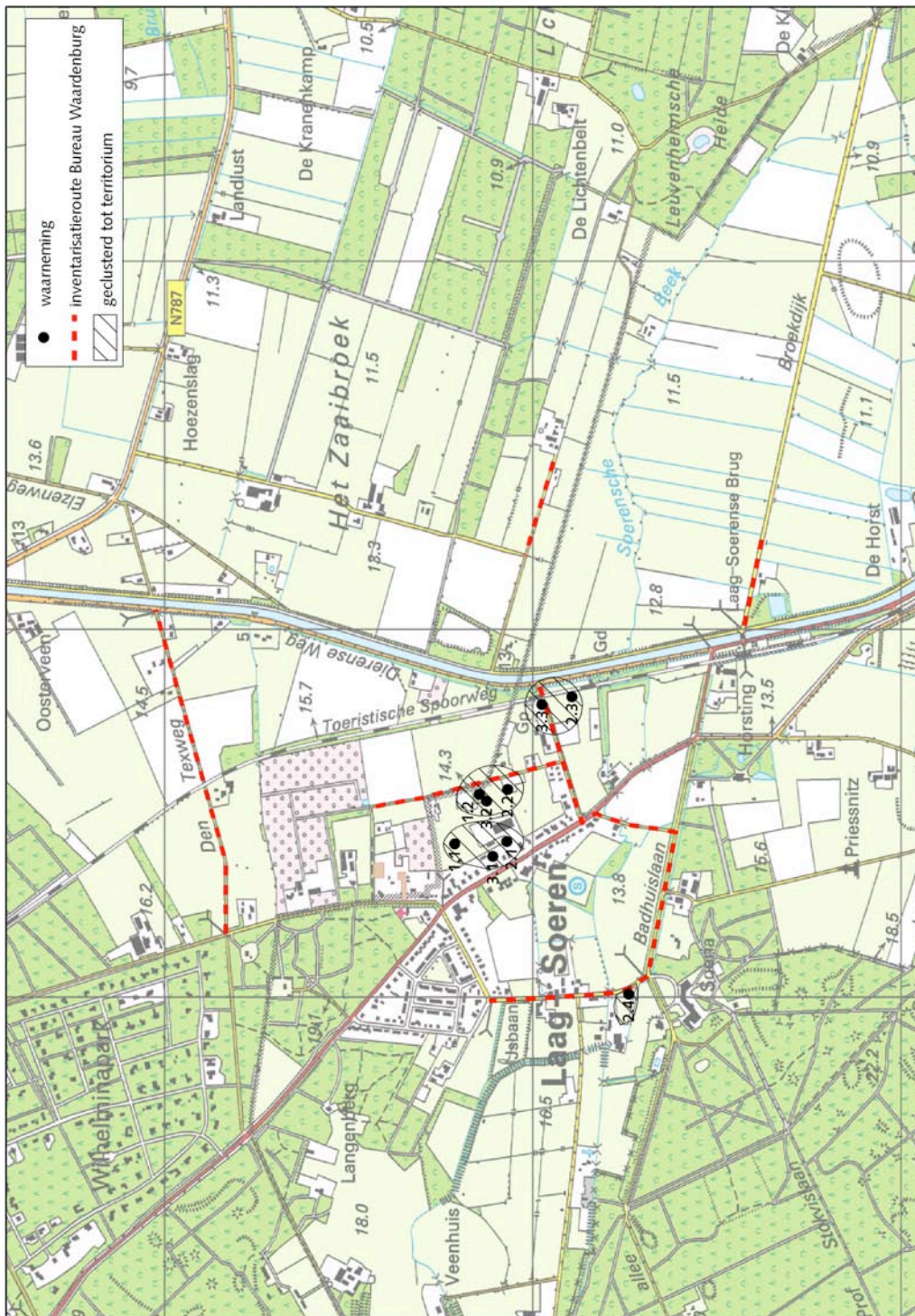
3.3.8 Vogels

In en rondom het plangebied komt de steenuil voor. Het betreft een soort waarvan de nestplaats jaarrond is beschermd (bijlage 1). Al enige jaren wordt het voorkomen van de steenuil rondom het plangebied geïnventariseerd waarbij het aantal broedparen varieert van twee tot drie. In de figuren 3.2 – 3.5 wordt een overzicht gegeven van de territoria van de steenuil die in 2008, 2010, 2011 en 2013 bij Laag Soeren zijn vastgesteld. In 2008 werden drie territoria in of in de directe omgeving van Nimmer Dor vastgesteld. In 2010, 2011 en 2013 werd één territorium bij Nimmer Dor vastgesteld en één territorium direct ten oosten van de Professor Talmaweg. Tevens werd in 2010, 2011 en 2013 een territorium bij de Den Texweg vastgesteld.

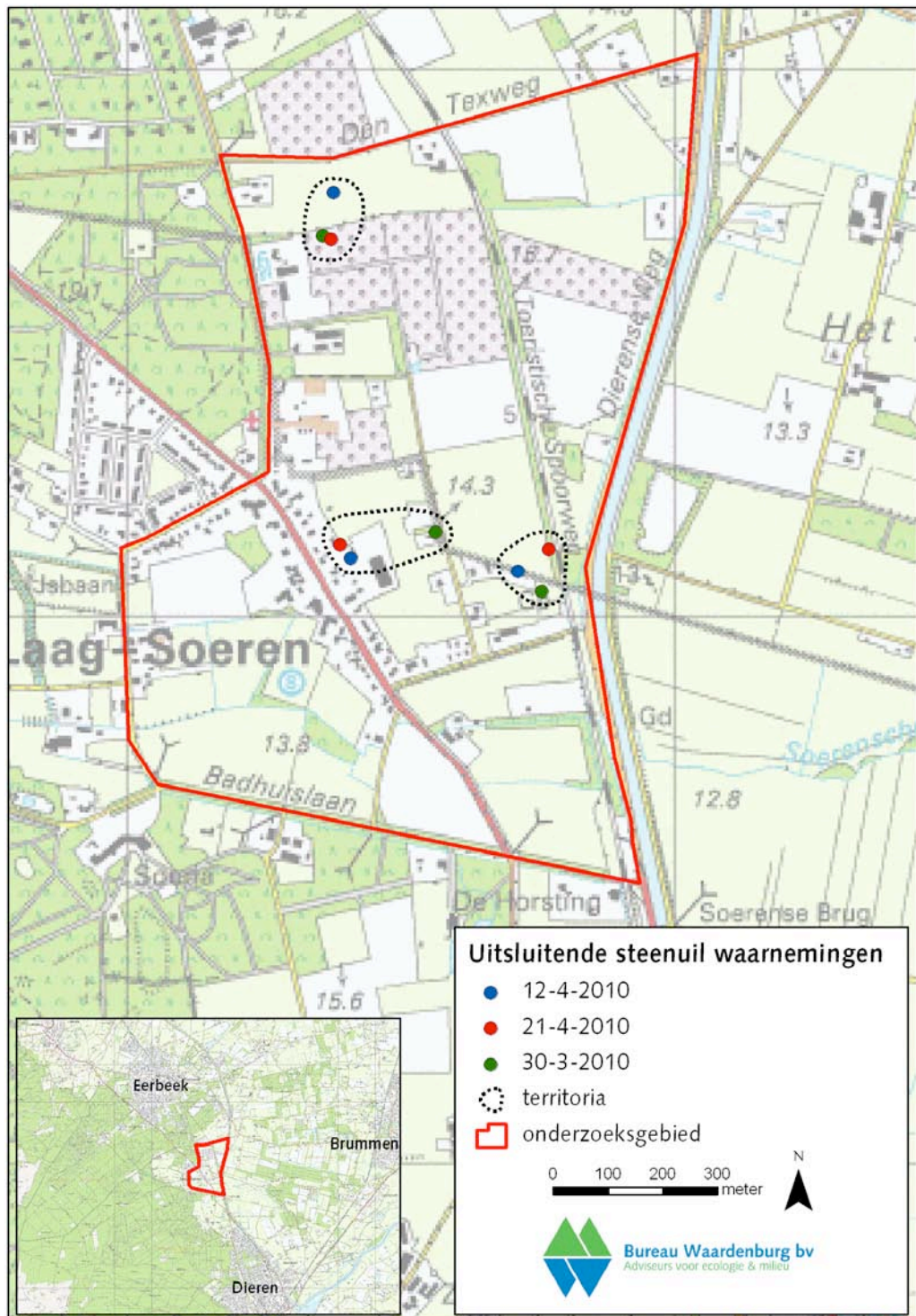
Verder komen bosuil (categorie 5 Ff-wet) en ransuil (categorie 4 Ff-wet) buiten de begrenzing van het plangebied voor (waarnemingen tijdens steenuilinventarisatie). De ransuil heeft net als de steenuil een nestplaats die jaarrond beschermd is. Voor de bosuil geldt dit niet, maar is 'inventarisatie gewenst'².

De verblijfplaats van de ransuil bevindt zich langs de Den Texweg, nabij het Apeldoorns Kanaal. De afstand tussen verblijfplaats en begrenzing plangebied bedraagt circa 800 m. De ransuil legt grote afstanden af om voedsel te zoeken (en is daardoor niet afhankelijk van direct aangrenzende percelen) en is niet jaarrond op zijn broedlocatie aanwezig (in tegenstelling tot de steenuil). De verblijfplaats van bosuil is zoals aangegeven buiten het broedseizoen niet beschermd. Daarnaast komen vogels van stedelijk gebied en agrarisch gebied in het plangebied tot broeden (o.a. merel, huismus, fitis, tjiftjaf, ekster, pimpelmees, houtduif).

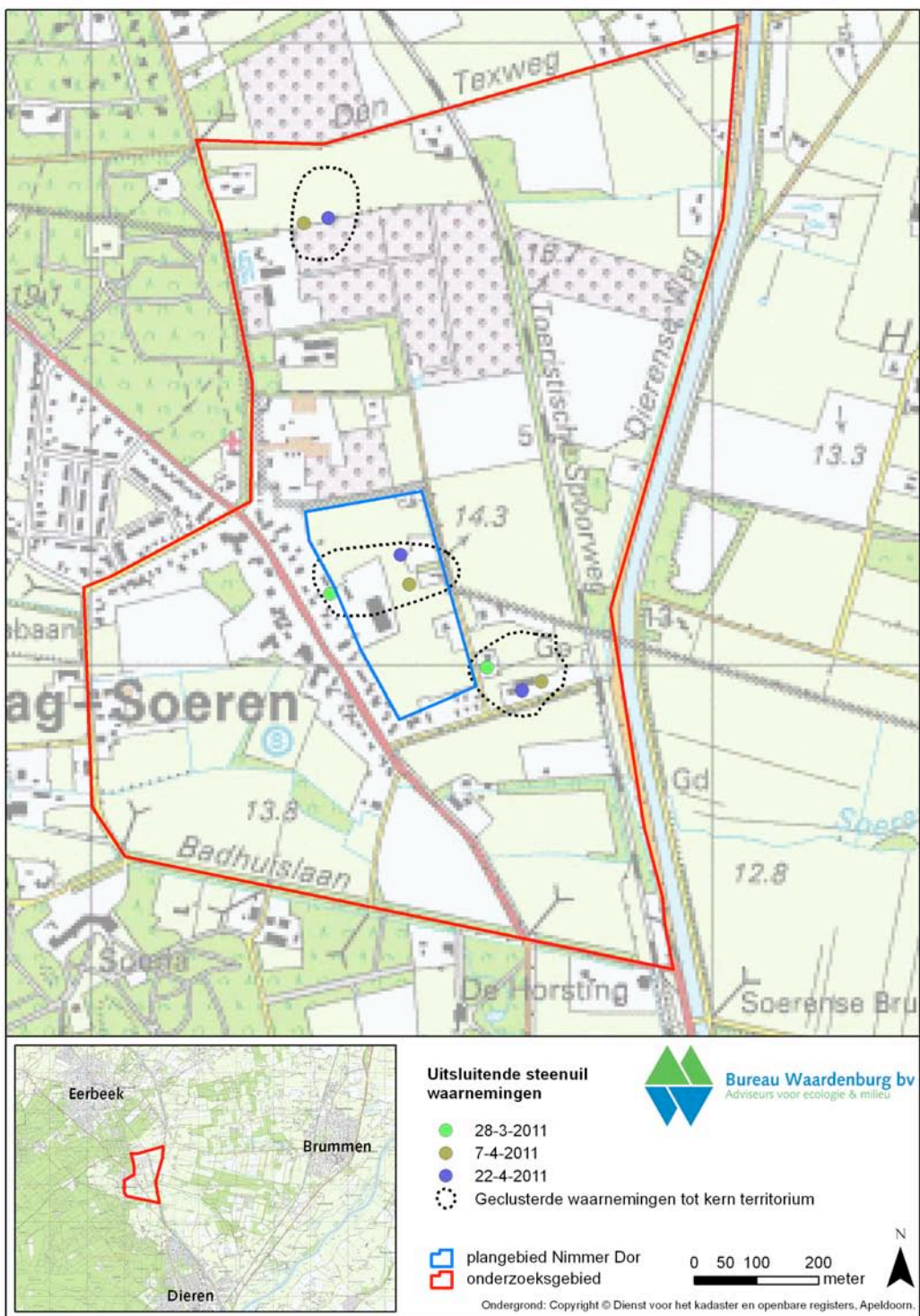
² Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

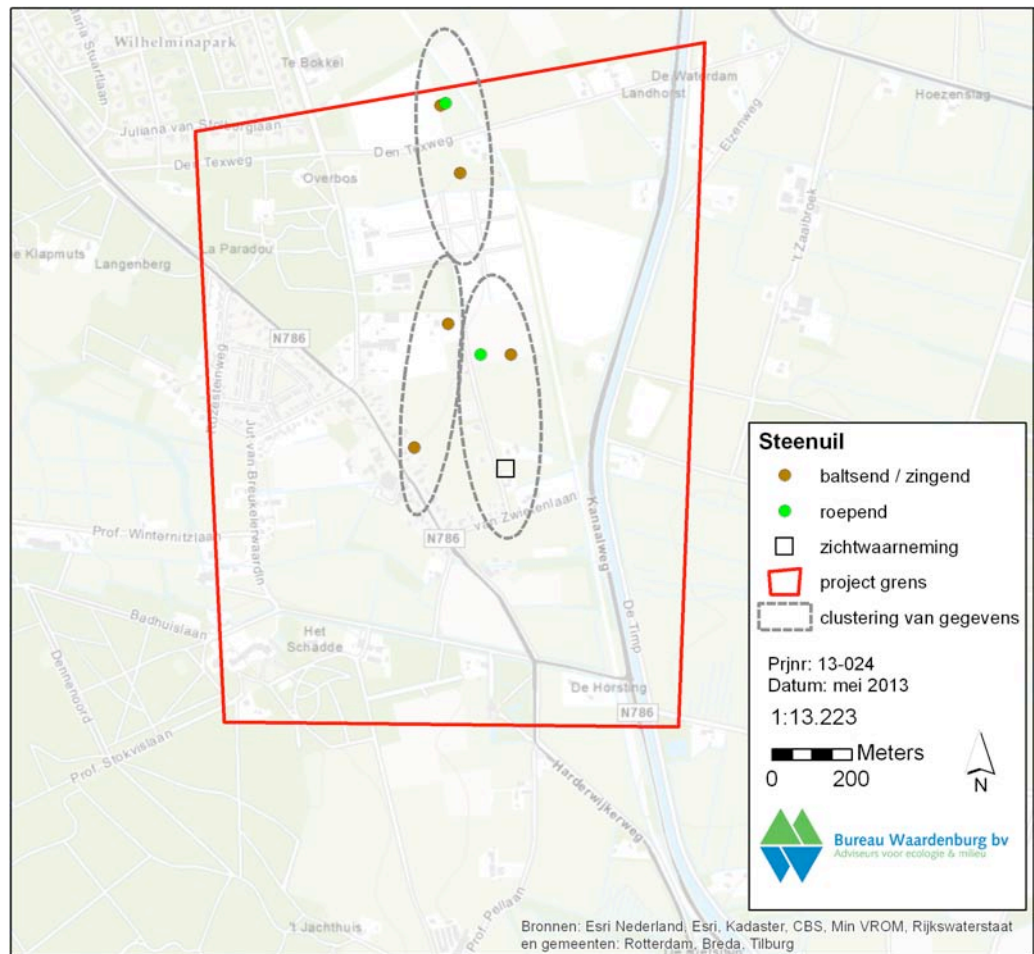
Figuur 3.2 Overzicht van de resultaten van de steenuilinventarisatie in 2008 (Boudewijn & Emond 2008). Tevens is de clustering van de gegevens tot territoria opgenomen. De clustering geeft niet de werkelijke grootte van de territoria weer. Voor de nummering van de waarnemingen zie Boudewijn & Emond (2008).

Figuur 3.3 Begrenzing van het studiegebied en een overzicht van de waarnemingen tijdens de steenuilinventarisatieronden in 2010. De waarnemingen zijn op basis van uitsluitende waarnemingen geclusterd tot territoria. De clustering geeft niet de werkelijke grootte van de territoria weer. Bron: Boudewijn & Emond (2010).

Figuur 3.4 Begrenzing van het studiegebied en een overzicht van de waarnemingen tijdens de steenuilinventarisatieronden in 2011. De waarnemingen zijn op basis van uitsluitende waarnemingen geclusterd tot territoria. Het plangebied is globaal aangegeven (Boudewijn & Beuker 2011).

Figuur 3.5 Begrenzing van het studiegebied en een overzicht van de waarnemingen tijdens de steenuilinventarisatieronden in 2013. De waarnemingen zijn op basis van uitsluitende waarnemingen geclusterd. De indicaties van territoria geven niet de begrenzing van de territoria weer. Bron: Beuker (2013).

Foto 2 Impressie plangebied: afwisseling in grondgebruik. Op de voorgrond het geploegde deel dat bebouwd gaat worden en op de achtergrond het deel van Nimmer Dor dat onbebouwd blijft.

4 Effecten op beschermde flora en fauna

4.1 Flora

Effecten en verbodsbepalingen

Effecten op beschermde vaatplanten, opgenomen in Tabel 2, zijn niet uitgesloten. De lange ereprijs (soort van Tabel 2) is aangetroffen in de westelijke berm van het zuidelijke deel van de Professor Talmaweg, dat volgens de concept bestemmingsplankaart (figuur 2.2) wordt aangepast. Hierdoor kan de groeiplaats verloren gaan. Het betreft waarschijnlijk een verwilderde tuinplant.

Aantasting van een natuurlijke groeiplaats betekent overtreding van artikel 8 van de Ffwet. Er dient dan een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Tevens zullen mitigerende maatregelen getroffen moeten worden (uitsteken en verplaatsen planten naar geschikt habitat in de directe omgeving).

Omdat de herkomst hier onzeker is, wordt de beoordeling of hier een ontheffing noodzakelijk is, overgelaten aan het bevoegd gezag.

De ingreep zal mogelijk leiden tot vernietiging van een beperkt aantal groeiplaatsen van de gewone vogelmelk (Tabel 1). De soort is alleen in de greppel/berm van de Professor Talmaweg aangetroffen, die mogelijk onaangetaast zal blijven. Met het vernietigen van de groeiplaatsen worden verbodsbepalingen overtreden. Bij Tabel 1 soorten geldt een vrijstelling bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Het grasklokje is alleen in het noordelijke deel van Nimmer Dor aangetroffen. Deze groeiplaatsen worden niet aangetast. Er vindt geen overtreding van verbodsbepalingen plaats.

Tabel 4.1 Te verwachten effecten op beschermde soorten vaatplanten.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
gewone vogelmelk	zeker	mogelijk vernietiging groeiplaatsen	art. 8
grasklokje	zeker	geen aantasting	geen
lange ereprijs	zeker	mogelijk vernietiging groeiplaats	art. 8

4.2 Ongewervelden

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft geen betekenis voor beschermde ongewervelden. Verbodsbepalingen worden niet overtreden en een ontheffingsaanvraag is niet aan de orde.

4.3 Vissen

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft geen betekenis voor beschermde vissen. Verbodsbepalingen worden niet overtreden en een ontheffingsaanvraag is niet aan de orde.

4.4 Amfibieën

Effecten en verbodsbepalingen

In het plangebied komen geen strikt beschermde amfibieën voor. Wel kunnen soorten van Tabel 1 worden aangetroffen als gewone pad en bruine kikker. Het betreft algemeen voorkomende soorten, de gunstige staat van instandhouding komt door de ingreep niet in het geding. Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor het overtreden van verbodsbepalingen bij een ruimtelijke ingreep. Een ontheffing is niet nodig, maar men dient wel rekening te houden met de zorgplicht.

Tabel 4.2 Te verwachten effecten op beschermde soorten amfibieën.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
gewone pad, bruine kikker	mogelijk	aantasting leefgebied	art. 11

4.5 Reptielen

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft geen betekenis voor beschermde reptielen. Verbodsbepalingen worden niet overtreden en een ontheffingsaanvraag is niet aan de orde.

4.6 Grondgebonden zoogdieren

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft geen (functionele) betekenis voor beschermde grondgebonden zoogdieren opgenomen in Tabel 2 of 3. Verbodsbepalingen worden niet overtreden en een ontheffingsaanvraag is niet aan de orde.

Voor wat betreft de soorten van Tabel 1 geldt een vrijstelling voor het overtreden van verbodsbepalingen in het geval van een ruimtelijke ingreep. De gunstige staat van instandhouding komt door de ingreep niet in het geding. Een ontheffing is niet nodig, maar men dient wel rekening te houden met de zorgplicht.

Tabel 4.3 Te verwachten effecten op beschermde grondgebonden zoogdieren.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
konijn, egel, veldmuis e.d	mogelijk – zeker	aantasting leefgebied	art. 11
steenmarter	incidenteel	geen	geen

4.7 Vleermuizen

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft een betekenis als foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en mogelijk laatvlieger (Tabel 3). Binnen het plangebied zijn vaste verblijfplaatsen niet aanwezig, noch zijn effecten op potentiële verblijfplaatsen langs de randen van het plangebied aan de orde. Met het realiseren van een woonwijk blijft foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis voorhanden (Ecogroen 2006). Voor rosse vleermuis en laatvlieger wordt het minder geschikt en deze soorten zullen dan ook uitwijken naar andere gebieden. In de directe omgeving van het plangebied zijn deze in ruime mate voorhanden. Zo wordt het Apeldoorns Kanaal (op ruim 200 meter afstand) door deze soorten gebruikt als foerageergebied (waarnemingen Bureau Waardenburg in 2010). Effecten op de vaste rust- en verblijfplaatsen zijn derhalve uitgesloten. Verbodsbepalingen worden niet overtreden en het aanvragen van een ontheffing is niet nodig.

Gezien de aard van de ingreep en de afstand tot het Apeldoorns Kanaal zijn indirecte effecten op foeragerende vleermuizen uitgesloten.

Tabel 4.4 Te verwachten effecten op beschermde soorten vleermuizen.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
gewone dwergvleermuis	mogelijk	geen	geen
rosse vleermuis	mogelijk	geen	geen
laatvlieger	mogelijk	geen	geen

4.8 Vogels

Effecten en verbodsbepalingen

Effecten op de verblijfplaats van de ransuil bij de Den Texweg kunnen worden uitgesloten op basis van de afstand tot het plangebied en de flexibiliteit van de soort bij het zoeken naar voedsel.

Sinds 2010 zijn door de steenuil twee territoria bezet in de directe omgeving van Nimmer Dor en één territorium bij de Den Texweg (figuur 3.3 – 3.5). In 2011 is de zuidelijke helft van het plangebied omgeploegd en daarmee ongeschikt geworden als foerageergebied voor steenuilen. Deze grondbewerking wordt hier nog regelmatig toegepast, waardoor dit deel ongeschikt is gebleven als foerageergebied voor steenuilen en daarmee geen onderdeel vormt van het functionele leefgebied van de steenuil. Bebouwing van het zuidelijke deel zal geen direct effect hebben op het functionele leefgebied voor de steenuil, omdat dit deel van het plangebied niet door de steenuil wordt gebruikt. De huidige vaste rust- en verblijfplaatsen van de steenuilen worden niet aangetast. Aangezien de steenuil geen gebruik maakt van het zuidelijke deel van Nimmer Dor en de vaste rust- en verblijfplaatsen niet worden aangetast, is een ontheffingsaanvraag niet aan de orde.

Tabel 4.8 Te verwachten effecten op beschermde soorten vogels.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
steenuil	zeker	geen	geen aantasting functioneel leefgebied en vaste rust- en verblijfplaatsen

5 Behoud functioneel leefgebied steenuil

5.1 Inleiding

Het beleid van de gemeente Rheden is er op gericht om het zuidelijke deel van Nimmer Dor te bebouwen en tevens om de functionele leefomgeving en bijbehorende rust- en verblijfplaatsen van steenuilen in de directe omgeving van Nimmer Dor in stand te houden.

In de volgende paragrafen wordt kort de situatie bij Nimmer Dor in 2013 weergegeven en vervolgens worden ingegaan op de situatie in Wijk bij Duurstede en Culemborg, waar steenuilen dichtbij de bebouwde omgeving broeden. Uit deze voorbeelden blijkt dat combinatie van druk menselijk gebruik op korte afstand en het duurzaam gebruik van vaste rust- en verblijfplaatsen met een functionele leefomgeving in principe goed mogelijk is.

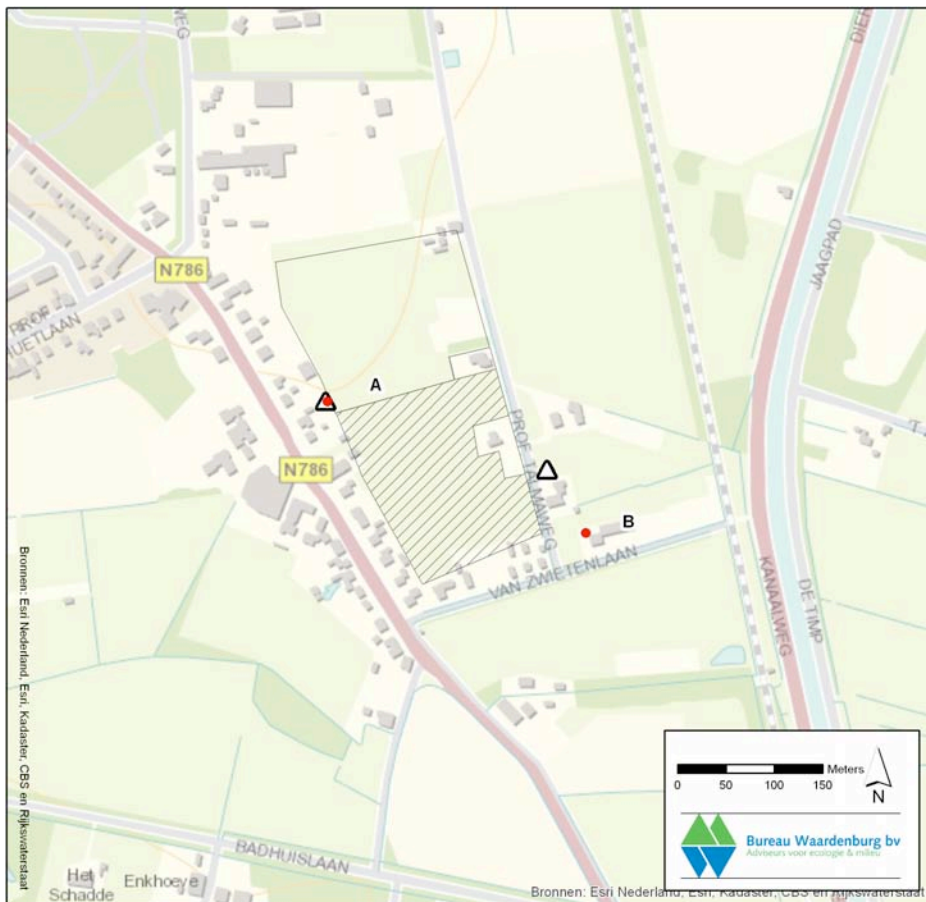
5.2 Huidige situatie Nimmer Dor

In 2011 en 2013 zijn de steenuilen in Laag Soeren geïnteriseerd (Boudewijn & Beuker 2011, Van Maanen 2011, Beuker 2013). Met ingang van 2011 wordt de zuidelijke helft van Nimmer Dor geploegd en is deze helft niet of nauwelijks geschikt als foerageergebied voor steenuilen. Figuur 5.1 geeft de broedlocaties van de steenuilen weer en het geploegde deel van Nimmer Dor.

Het legsel van broedpaar A werd in 2011 gepredeerd door ekster, gaai of hermelijn (Van Maanen 2011), maar broedpaar B wist succesvol 3 jongen groot te brengen (Boudewijn & Beuker 2011). Zowel in 2009 als 2010 werd een steenuillegsel gepredeerd in de directe omgeving van Nimmer Dor, terwijl door het andere broedpaar succesvol een broedsel werd groot gebracht (Van Maanen 2011). In deze jaren was het zuidelijke deel van Nimmer Dor nog niet omgeploegd.

Broedpaar A heeft in 2011 en 2013 vermoedelijk deels ten westen van de Harderwijkerweg gefoerageerd (zie Van Maanen 2011), maar vooral in het noordelijke deel van Nimmer Dor en in de gebieden tussen Nimmer Dor en de boomkwekerij. De afstand van de kast tot het geploegde gedeelte is ongeveer 15 m.

Broedpaar B heeft vermoedelijk vooral ten oosten van de Professor Talmaweg gefoerageerd en ten zuiden van de Van Zwietenlaan, daar het zuidelijke deel van Nimmer Dor geen geschikt foerageergebied is. Naar verwachting zullen de komende jaren geen verdere ingrepen in het foerageergebied van beide broedparen plaatsvinden.

Figuur 5.1 Broedlocaties van de steenuilparen rond Nimmer Dor in 2011 (rode stippen) en 2013 (driehoeken). Het gearceerde deel van Nimmer Dor is geploegd.

5.3 Situaties elders

Het territorium van de steenuil is veelal tussen de 5 en 30 ha groot. De grootte is o.a. afhankelijk van het voedselaanbod en de leeftijd van het mannetje. Jonge steenuilen hebben een groter territorium dan oudere, ervaren mannetjes (Dienst Regelingen 2012). In de jongentijd vangt de steenuil met name binnen 150 m van het nest zijn prooien (Van den Bremer *et al.* 2009). Ongeveer 50% van de prooien wordt binnen 50 m van het nest gevangen. Bij goede voedselomstandigheden is het territorium van de steenuil in de jongenperiode 3,5 ha groot (Parmentier & van Paassen 2010).

Culemborg

Culemborg ligt aan de westkant van de Betuwe en is onderdeel van één van de kerngebieden van de steenuil in Nederland. Al 15 jaar wordt hier door vrijwilligers onderzoek gedaan naar de steenuil. Het merendeel van de vogels broedt in het buitengebied, maar ook wordt op enkele locaties binnen de bebouwde kom gebroed. Tabel 5.1 geeft een overzicht van de territoriumplekken ten opzichte van door mensen gebruikte bebouwing in het werkgebied van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Tabel 5.1 Locatie van territoria van de steenuil in het werkgebied van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Locatie	aantal
Op erf landelijk gebied	76
Niet bij menselijke bewoning	22
Binnen 100 m van nieuwbouwwijk	8
Totaal aantal territoria	106

Het merendeel van de territoria is gevestigd op boerenerven of bij andere bebouwing in het buitengebied. Langs de Lek hebben relatief veel territoria geen relatie met bebouwing; hier worden met name knotbomen als broedplek benut. In Culemborg en Buren wordt langs de rand van nieuwbouwwijken gebroed, terwijl in Culemborg ook jaarlijks enkele paren binnen de bebouwde kom tot broeden komen.

Twee broedparen worden hier nader besproken (figuur 5.2):

- broedpaar langs de Goilbedingerdijk (rode stip in figuur 5.2);
- broedpaar aan de Landzichtweg (zwarte stip, exacte broedplek niet bekend).

Goilbedingerdijk

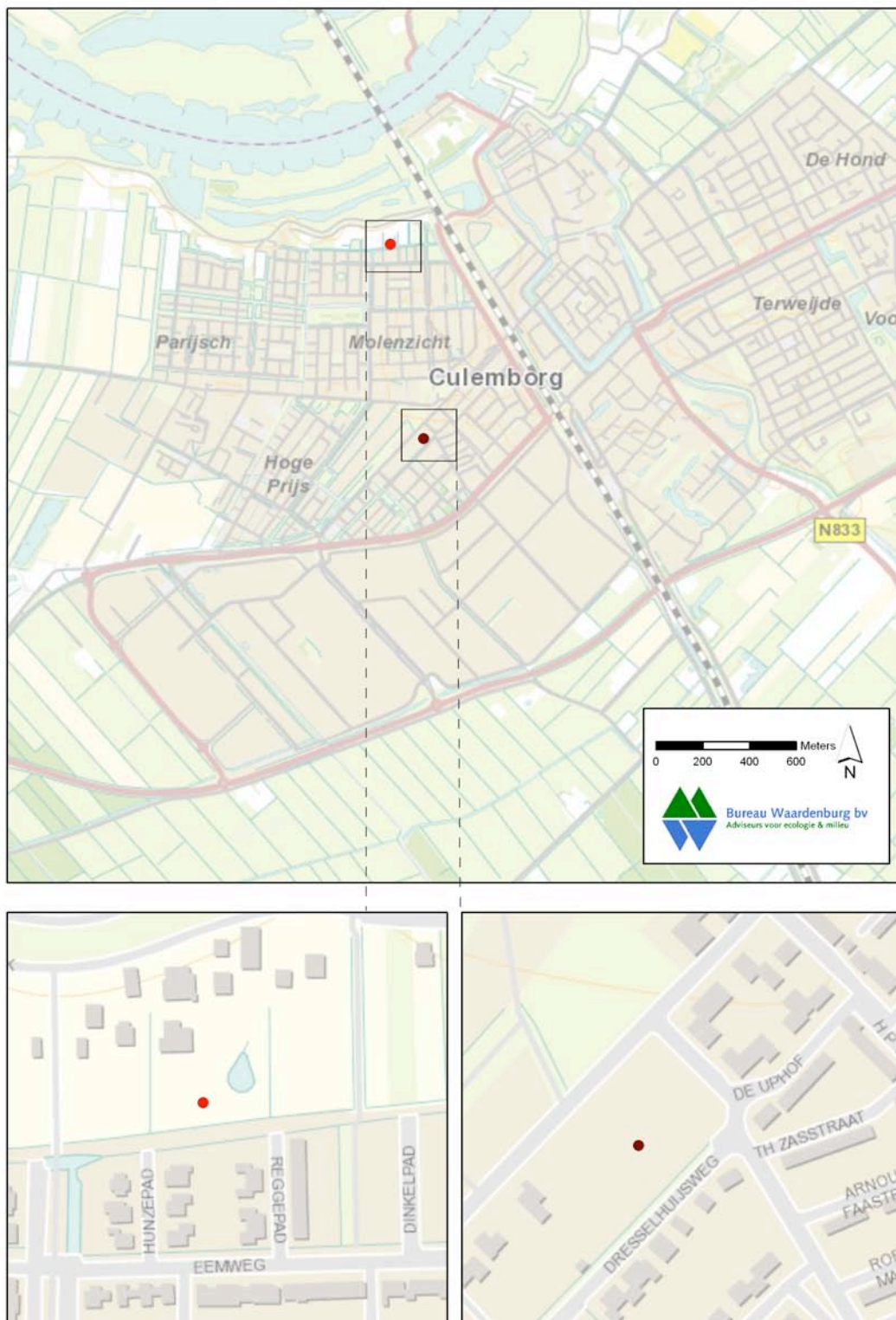
Hier is najaar 2010 een steenuilnestkast opgehangen in een fruitboom achter in een tuin. Op ongeveer 5 m afstand bevindt zich een wandel-/fietspad, dat 's avonds verlicht is en overdag veel gebruikt wordt door mensen die honden uitlaten. De bewoners hebben jonge kinderen en op ongeveer 10 m van de nestkast staat een trampoline. De directe burens hebben twee jachthonden, die veelvuldig los in de tuin lopen. In de tuin lopen regelmatig katten. De afstand tot de achterliggende bebouwing is 25-30 m.

De nestkast is in gebruik sinds de winter van 2010-2011 en in 2011 en 2012 is hier succesvol gebroed. In 2013 is in de broedtijd de man waarschijnlijk door een steenmarter in de nestkast gepredeerd.

Het huis ligt direct aan de dijk, waarover een intensief gebruikte weg ligt, terwijl de uiterwaard zelf natuurontwikkelingsgebied is, dat extensief begraasd werd (tot najaar 2012) met Galloways. Jaarlijks werd dit deel van de uiterwaard in het voorjaar afgesloten voor betreding en begrazing in verband met broedvogels. Hierdoor is hier een ruige en hoge vegetatie aanwezig, waardoor de uiterwaard ongeschikt is als foerageergebied voor de steenuil. De steenuilen zullen voornamelijk foerageren in de 40-60 m diepe achtertuinen van de huizen langs de Goilbedingerdijk.

Landzichtweg

De broedlocatie bevindt zich op een perceel van 60 bij 90 m met verspreid staande oude fruitbomen. Aan drie kanten is de boomgaard door bebouwing ingesloten. Aan de noordwestkant bevindt zich een door schapen begraasd grasland en op ongeveer 70 m afstand begint een volkstuincomplex.

Figuur 5.2 Territoria van steenuilen aan de rand van de bebouwde kom van Culemborg. De rode stip geeft een nestkast met broedpaar en van het andere broedpaar (zwarte stip) is de broedlocatie niet precies bekend.

De straten rond de boomgaard, waaronder de Landzichtweg, worden goed verlicht. De Landzichtweg wordt veel gebruikt door fietsverkeer (deels afgesloten voor auto's) en door wandelaars met honden.

De exacte broedlocatie is niet bekend (veel oude appelbomen met holten), maar op deze locatie is al in ieder geval sinds 1993 een territorium bezet. Over het broedsucces is geen informatie beschikbaar. Een opgehangen nestkast wordt tot nu toe niet gebruikt.

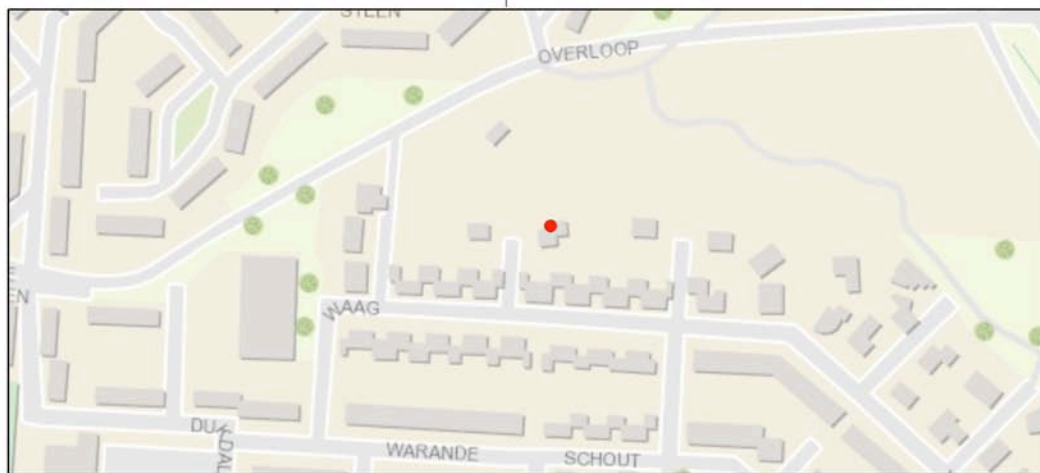
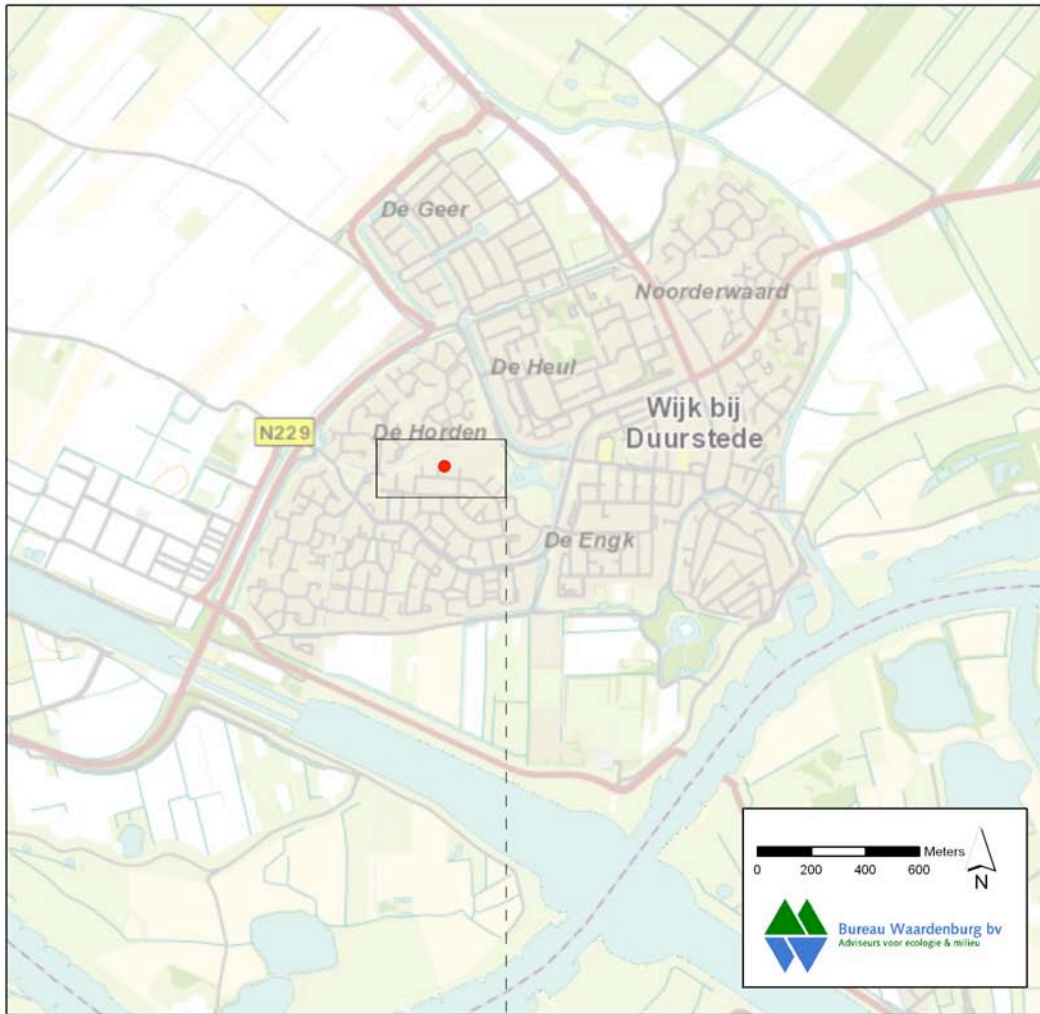
Wijk bij Duurstede

In Wijk bij Duurstede bevindt zich een territorium van een steenuil in de Hordenboomgaard (figuur 5.3). Deze boomgaard bevindt zich tussen het oude stadsgedeelte van Wijk bij Duurstede en de nieuwere wijken. Het beschikbare foerageergebied beslaat naar schatting een oppervlakte van 75 bij 300 m. Dit foerageergebied is aan drie kanten omgeven door bebouwing. Alleen aan de oostkant zijn een groenstructuur en een vijver aanwezig, maar deze bevinden zich op 250 m afstand van de nestplek, waardoor deze gebieden minder geschikt zijn als foerageergebied. De vermoedelijke broedlocatie bevindt zich op een tiental meters van de dichtstbijzijnde woning. Er is geen informatie beschikbaar over het broedsucces van dit broedpaar.

Discussie

Uit de gepresenteerde situaties in Culemborg en Wijk bij Duurstede komt naar voren dat steenuilen zich langdurig kunnen handhaven in een grotendeels verstedelijkt gebied en, ondanks het veelvuldig aanwezig zijn van potentiële verstoringsbronnen en verlichting, tot een positief broedsucces kunnen komen.

In het landelijk gebied broeden veel steenuilen op erven of in de directe omgeving van bebouwing. Hier is verstoring aanwezig in de vorm van agrarische activiteiten en wordt vaak ook verlichting gebruikt. Ook lopen op boerderijen vaak honden en katten rond, die een risico vormen voor steenuilen met hun jongen.

Figuur 5.3 Broedlocatie van de steenuil bij de Hordenboomgaard in Wijk bij Duurstede.

5.4 Afweging

In paragraaf 5.2 is aangegeven dat bij Nimmer Dor broedpaar B met name gebruik maakt van de gebieden ten oosten van de Professor Talmaweg en ten zuiden van de Van Zwietenlaan om te foerageren. Deze gebieden worden niet of nauwelijks beïnvloed door de bebouwing van het zuidelijke deel van Nimmer Dor en blijven daarmee geschikt als foerageergebied voor steenuilpaar B.

Voor broedpaar A geldt dat het zuidelijke deel van Nimmer Dor op dit moment ongeschikt is als foerageergebied en na bebouwing ook niet of nauwelijks geschikt zal zijn als foerageergebied. Het noordelijke deel van Nimmer Dor, het gebied tussen de boomkwekerij en Nimmer Dor, de tuinen langs de Harderwijkerweg en het gebied ten westen van de Harderwijkerweg bieden minstens 6 ha foerageergebied voor steenuilpaar A.

De nieuwe bebouwing van het zuidelijke deel van Nimmer Dor ligt dichtbij de gebruikte broedlocatie in de tuin van een perceel aan de Harderwijkerweg. Dit broedpaar beschikt over twee nestkasten die zich op een afstand van ca. 15 en 40 m van de nieuwe bebouwing bevinden. De aanwezigheid van gebouwen is niet zozeer een probleem als wel de mogelijke verstoring, die samengaat met het gebruik van de bebouwing. De nieuw te bouwen woningen schermen de broedlocatie af van de verkeersbewegingen op het zuidelijke deel van Nimmer Dor en de daar aanwezige straatverlichting. Alleen het gebruik van de achtertuinen direct grenzend aan de broedlocatie kan potentieel verstoring veroorzaken. Bij een normaal gebruik van deze tuinen zal het verstorend effect minimaal zijn.

Tijdens de bouwwerkzaamheden kunnen geluid en licht in principe verstoring veroorzaken. Tabel 5.1 laat zien dat veel steenuilen op de erven van menselijke bewoning broeden. Indien er sprake is van een agrarisch bedrijf zal dit gepaard gaan met het gebruik van zware machines. In deze situaties weten steenuilen zich goed te handhaven. Door in de periode maart-juli het gebruik van zware machines vlakbij de broedplaats aan de Harderwijkerweg te beperken en hier niet met felle bouwlampen te werken, kan verstoring van de broedlocatie voorkomen worden.

Voor het duurzaam in stand houden van de vaste rust- en verblijfplaats met functioneel leefgebied aan de Harderwijkerweg is het raadzaam om te zorgen dat de kwaliteit van het noordelijke deel van Nimmer Dor als foerageergebied voor de steenuil in stand blijft en zo mogelijk verbeterd wordt. Hierbij moet aan de volgende aspecten worden gedacht;

- beperking verstoring;
- verbetering voedselaanbod.

Om het noordelijke deel van Nimmer Dor als foerageergebied te optimaliseren voor de steenuil dient het als kleinschalig agrarisch cultuurlandschap te worden beheerd. Door het gebied matig intensief met schapen en paarden te begrazen ontstaat een mozaïek van kort en lang gras op korte afstand naast elkaar. De percelen dienen bij voorkeur kleinschalig te zijn met veel randlengte in de vorm van hagen met dubbele rasters.

Indien een gaasraster gebruikt wordt, zal betreding van de percelen door honden worden voorkomen. In de hagen kunnen bomen en struiken geplant worden die noten of vruchten dragen. Hiermee kan de kwaliteit van het noordelijke deel van Nimmer Dor als foerageergebied voor de steenuil verhoogd worden. Het verdient de voorkeur om de inrichtingsmaatregelen te realiseren voorafgaand aan de bouw van de woningen. Hiermee wordt tevens voorkomen dat het noordelijke deel tijdens de bouwwerkzaamheden als opslagterrein wordt gebruikt.

De in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens vormen geen aanleiding om de conclusie uit paragraaf 4.8 aan te passen: "aangezien de steenuil geen gebruik maakt van het zuidelijke deel van Nimmer Dor en de vaste rust- en verblijfplaatsen niet worden aangetast, is een ontheffingsaanvraag niet aan de orde". Hierbij is aangenomen dat het noordelijke deel van Nimmer Dor beschikbaar blijft als foerageergebied voor steenuilpaar A en dat de kwaliteit van dit foerageergebied door inrichtingsmaatregelen minstens gelijk blijft en zo mogelijk verbeterd wordt.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen door deskundigen.

- In het plangebied komt de beschermde lange ereprijs (soort Tabel 2) voor; mogelijk wordt de groeiplaats van deze soort door de ingreep aangetast. Het betreft waarschijnlijk een verwilderde tuinplant. Omdat de herkomst onzeker is, wordt de beoordeling of bij aantasting van de groeiplaats een ontheffing noodzakelijk is, overgelaten aan het bevoegd gezag. Indien een ontheffing noodzakelijk is, zullen mitigerende maatregelen getroffen moeten worden (uitsteken en verplaatsen planten naar geschikt habitat in de directe omgeving).
- In het plangebied komen het beschermde grasklokje en gewone vogelmelk voor (soorten opgenomen in Tabel 1). Voor deze soorten geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen.
- De greppels, bosjes en percelen in het plangebied hebben betekenis voor algemene soorten amfibieën en zoogdieren (soorten opgenomen in Tabel 1). Voor deze soorten geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen.
- De steenmarter komt incidenteel in de omgeving van Laag-Soeren voor. De ingreep zal geen effect op de soort hebben en overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van steenmarters als gevolg van de ingreep zijn uit te sluiten.
- Het plangebied en omgeving vormen geschikt foerageergebied voor vleermuizen als gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Effecten op vaste rust- en verblijfplaatsen zijn uitgesloten en daarmee ook overtreding van verbodsbepalingen als gevolg van de ingreep.
- In het plangebied zijn algemene broedvogelsoorten aangetroffen. Bij het verwijderen van de beplanting en grondwerkzaamheden in het plangebied moet rekening worden gehouden met het broedseizoen.
- Als gevolg van de ingreep wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen beschermde amfibieën en zoogdieren. De zorgplicht blijft altijd van toepassing.
- Bebouwing van het zuidelijke deel van Nimmer Dor is niet van directe invloed op de kwaliteit van de functionele leefomgeving van het steenuilpaar ten oosten van de Professor Talmaweg en op die van het steenuilpaar langs de Hardewijkerweg. De vaste rust- en verblijfplaatsen van deze broedparen blijven intact. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden en er hoeft dus geen ontheffing voor deze soort te worden aangevraagd.

In tabel 6.1 zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikt(er) beschermde soorten opgenomen. Aangegeven is of en zo ja welke verbodsbepalingen worden overtreden en of een ontheffingsaanvraag ex artikel 75 van de Flora- en faunawet aan de orde is.

Tabel 6.1 *Strikter beschermde soorten (tabel 2-3) in het plangebied, overtredingen Flora- en faunawet.*

Soort	Voorkomen	Effecten	Ontheffing nodig?
lange ereprijs	zeker	mogelijk vernietiging groeiplaatsen	mogelijk
steenmarter	incidenteel	geen	nee
gewone dwergvleermuis	mogelijk	geen	nee
rosse vleermuis	mogelijk	geen	nee
laatvlieger	mogelijk	geen	nee
steenuil	zeker	geen	nee

6.2 Aanbevelingen

Lange ereprijs

De beoordeling of een ontheffing noodzakelijk is voor aantasting van een groeiplaats van waarschijnlijk verwilderde exemplaren, wordt overgelaten aan het bevoegd gezag. Daarom wordt aanbevolen ontheffing aan te vragen. Voor het aanvragen van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet ten aanzien van lange ereprijs dienen de benodigde stukken (ingevuld aanvraagformulier met bijgevoegde rapportage en activiteitenplan ten aanzien van mitigatie) bij de Dienst Regelingen te worden ingeleverd. Het in behandeling nemen van een dergelijke aanvraag en afgeven van de ontheffing door Dienst Regelingen zal circa 3 maanden in beslag nemen.

Steenuil

Uit de voorgaande delen van de rapportage komt naar voren dat er geen directe effecten worden verwacht van de bebouwing van het zuidelijke deel van Nimmer Dor voor de steenuilen, omdat dit gebied geen onderdeel vormt van de functionele leefomgeving.

Voor het broedpaar aan de Harderwijkerweg vormt het noordelijke deel van Nimmer Dor het belangrijkste foerageergebied. Indirecte effecten van de bebouwing van het zuidelijke deel van Nimmer Dor dienen hier voorkomen te worden. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan het gebruik van het noordelijke deel als opslagplaats tijdens de aanleg van de bebouwing. Ook het gebruik van het noordelijke deel door loslopende honden en als speelgebied, na aanleg van de bebouwing, dient voorkomen te worden.

In de huidige situatie is het noordelijke deel van Nimmer Dor geschikt als foerageergebied voor steenuilen. Door preventieve inrichtingsmaatregelen kan een kwaliteitsimpuls aan dit deelgebied gegeven worden, waardoor dit duurzaam geschikt blijft als foerageergebied voor de steenuil. Ter verbetering van de foerageermogelijkheden hier wordt voorgesteld dit gebied duurzaam in te richten als kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en het gebied als zodanig te beheren. Hierdoor wordt het menselijk medegebruik beperkt en tevens wordt het voedselaanbod voor de steenuil duurzaam vergroot.

Om tijdens de aanleg van de bebouwing verstoring door geluid en licht te beperken dient in de periode maart – juli het gebruik met zware machines dichtbij de broedlocaties van de steenuil zoveel mogelijk beperkt te worden. Tevens moet hier geen gebruik van bouwlampen gemaakt worden. Hiermee wordt verstoring van deze broedlocaties voorkomen.

Overige broedvogels

Aanbevolen wordt om buiten het broedseizoen van vogels de rooiwerkzaamheden en grondwerkzaamheden uit te voeren. Werken binnen het broedseizoen is mogelijk indien is aangetoond dat effecten op broedende vogels niet aan de orde zijn. Hiervoor dient vooraf het gebied door een ter zake kundige gecontroleerd te worden.

7 Literatuur

- Beuker, D., 2013. Notitie inventarisatie steenuilen Laag Soeren. Notitie 13-024/13.00212/TheBo (12 juni 2013). Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Boudewijn T.J., 2009. Compensatie steenuilen Nimmer Dor. Notitie 08-581/09.02154/TheBo (22 juni 2009). Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Boudewijn T.J. & D. Beuker, 2011. Notitie inventarisatie steenuilen Laag Soeren 2011. Notitie 11-131/11.12588 versie 1,1, d.d. 31 augustus 2011). Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Boudewijn T.J. & D. Emond 2008. Inventarisatie van steenuilen rond Nimmer Dor (Laag Soeren). Rapport 08-089. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Boudewijn T.J. & D. Emond, 2010. Notitie inventarisatie steenuilen Laag Soeren. Notitie 09-225 (4 mei 2010). Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Boudewijn T.J., F.G. van der Vegte & R.J.M. Kleijberg, 2007. Compensatieplan steenuilen Nimmer Dor in Laag Soeren. Rapport 07-152. Bureau Waardenburg/ Arcadis, Culemborg/Arnhem.
- van den Bremer L., van Harxen R. & Stroeken R. 2009. Terreingebruik en voedselkeus van broedende Steenuilen in de Achterhoek. SOVON-Onderzoeksrapport 2009/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard Steenuil. versie 1.0. Ministerie van Economische Zaken.
- Ecogroen advies, 2006. Natuurtoets realisatie woonwijk, Laag Soeren. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet. Conceptversie 15 september 2006. Projectcode 06199, Zwolle.
- Grontmij, 2005. Natuurtoets Nimmer Dor, Laag Soeren. Toetsing van de plannen aan de wet- en regelgeving voor natuur. Concept 13 juli. Grontmij Nederland bv, Arnhem.
- Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV & IPO (2007). Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.
- Parmentier, F. & A. van Passen, 2009. Steenuil onder de pannen. Matregelencatalogus ter verbetering van het leefgebied van de steenuil. Landschapsbeheer Nederland.
- Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
• Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers
beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau
Natura 2000, Utrecht.

Weeda, E.J., R. Westra, C. Westra & T. Westra, 1988. Nederlandse ecologische flora.
Wilde planten en hun relaties. Deel 3. IVN/VARA/VEWIN.

www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (*nota ruimte*)

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998. Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft sinds 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend gewijzigd (§ 1.3).

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.

Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.

Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.

Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.

Artikel 12: Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels, AmvB art. 75³).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn⁴.

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling van verbodsbepalingen, mits men werkt op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, behalve op grond van dwingende redenen van groot openbaar belang, van het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁵.

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁶.

³ Voor soortenlijsten zie: *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. 23 februari 2005.

⁴ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁵ Zie vorige voetnoot.

⁶ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in of bij wet genoemd belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is op 1 oktober 2010 van kracht geworden. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: ELI; Nbwet: GS of ELI) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.6 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevegd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl